

УДК 007:304:070

ПУБЛІЦИСТИКА І ПОЕЗІЯ: ВИВЧЕННЯ ПІДСТАВ ВЗАЄМОДІЇ

Галина Гевків

Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua

Проаналізовано підстави взаємодії публіцистики та поезії. Вивчено мотивацію, передумови виникнення, проблеми, засоби вираження публіцистики і поезії та їхні характеристики. Проведено порівняння таких ознак публіцистики та поезії, як словесна форма вираження, спрямованість на пошук істини та встановлення справедливості, проблемність, емоційність, профетичність, творчість, звернення до людини, приналежність до сфери комунікації та ін.

Ключові слова: публіцистика, поезія, взаємодія, підстава, точка дотику, автор, властивість, література.

Публіцистика і поезія — це форми вияву людського духу, роди літератури, а також феномени, які виникли у різний час, мали свої окремі шляхи розвитку, окрему історію та проблематику, але водночас завжди перебували неподалік один від одного у сфері духовної культури і активно взаємодіяли упродовж усього розвитку людства. Взаємодія та історична дифузія поезії та публіцистики спричинила виникнення таких жанрів, як *поетична (художня) публіцистика* і *публіцистична лірика*.

Поетичною публіцистикою називають твори, у яких автор вдається до емоційного вислову, до промовистих художніх образів, апелює до моралі та естетики, застосовує різноманітні літературні прийоми для щонайбільшого впливу на аудиторію. До художньої публіцистики, яка, здебільшого, є водночас і філософською, зараховують твори Дж. Мільтона, Дж. Свіфта, Т. Карлейля, Р. В. Емерсона, Г. Честертон, публіцистику І. Франка, М. Хвильового та ін.; із сучасних українських публіцистів до поетичності вдаються: Євген Сверстюк, Іван Дзюба, Оксана Пахльовська, Сергій Кримський та ін. За останні три роки зросла популярність *авторських колонок*, великих чи малих текстів, написаних письменниками чи журналістами як рефлексія з приводу загальнолюдських цінностей, певних суспільних явищ і подій, загального настрою країни тощо. В Україні вже навіть є практика видання таких авторських колонок згодом окремими книгами. Цей жанр називають *колумністикою*, виділяючи його з-поміж інших і таким чином утверджуючи його як сучасний найпопулярніший вияв поетичної публіцистики.

Жанр *публіцистичної лірики* виник внаслідок необхідності чи бажання автора-поета вносити соціально важливі ідеї у свої вірші. В умовах тоталітарного режиму літератори часто приховували ідеї за простими, на перший погляд, образами, що надавало поезії чіткої моральної позиції і що пояснює велику роль лірики у суспільно-політичних перетвореннях. *У публіцистичній ліриці моральна позиція, логіка фактів поєднуються з емоційним забарвленням, з приватним мистецьким поглядом. Такі вірші перебувають у двох площинах: естетичній та ідеологічній.* У поетичному ключі публіцистику досліджує доктор філологічних наук, завідувач кафедри міжнародної журналістики Інституту журналістики Київського національного університету імені Т. Шевченка Володимир Шкляр. В основі його кандидатської та докторської дисертацій лежать проблеми віршованої публіцистики (специфіка, жанри, майстерність) і продуктивно-творчої інтеграції публіцистики і художньої літератури. Володимир Шкляр також є автором низки книг (серед них «Поет і газета» (1986 р.)), у яких досліджує механізми практичної взаємодії публіцистики та поезії і вказує на її позитивні наслідки.

Поезія та публіцистика тісно взаємодіють практично: у конкретних виданнях, у жанровій дифузії, у використанні художніх чи публіцистичних прийомів, на прикладах авторів, які пишуть і поезію, і публіцистику тощо. Завдання цього дослідження бачимо в тому, щоб вивчити підстави взаємодії та взаємопроникнення поезії та публіцистики. Спробуємо поглянути глибше, у першопричину тісного зв'язку публіцистики та поезії, яку шукатимемо у передумовах виникнення, у мотивації та завданні, у властивостях, у специфіці розвитку, в проблематиці та ін. Виконуючи поставлене завдання, не намагатимемося визначити одне поняття через інше чи включити одне з понять у межі іншого. Розглядатимемо поезію та публіцистику як окремі та автономні сфери, як абсолютно різні феномени і шукатимемо точки дотику цих сфер; засади та властивості, що є в них подібними чи спільними.

Розпочнімо із визначення понять *поезія* та *публіцистика*. Великий тлумачний словник сучасної української мови подає кілька визначень *поезії*, з яких наведемо перше: «*Словесна художня творчість; мистецтво художнього відображення дійсності в словесних образах*» [2; 825]. Це визначення можна розширювати та інтерпретувати, але на загал вважатимемо його влучним та вичерпним. Вивчаючи тлумачення поняття публіцистика, звернемося до одинадцяти-томного тлумачного словника української мови за редакцією І. Білодіда, що подає таке визначення: «*Публіцистика — це рід літератури, що висвітлює актуальні проблеми сучасності; сукупність літературних творів цього роду... Відбиття актуальних проблем сучасності у творах інших родів літератури*» [15; 383]. Визначень і трактувань поняття *публіцистика* налічується дуже багато. Згодом ми розглянемо ще кілька дефініцій для визначення мотивації та мети публіцистики. Зараз зупинимось на тому, що публіцистика — це *рід літератури*, і також звернемо увагу на *висвітленні актуальних проблем сучасності*. Проблему визначення і тлумачення терміну *публіцистика* досліджувала Титаренко М. у статті «Феномен публіцистики: проблема дефініцій». Навівши найпоширеніші підходи до розуміння публіцистики і найвідоміші дефініції цього поняття, Титаренко М. визначила три різні сфери функціонування публіцистики і згодом зробила висновок про переважання тлумачення публіцистики як роду літератури: «Із вище наведених дефініцій очевидним є те, що у визначеннях

публіцистики переможно домінує перший літературознавчий підхід, спричинений, очевидно, саме літературною формою існування публіцистики в період зародження; значно пізнішим оформленням журналістики в окрему, незалежну від літератури, галузь; а також історичною тяглістю літературно-публіцистичної дифузії з огляду на різноманітні історичні обставини» [17; 46].

Незалежно від того, чи погоджуємося ми з визначенням публіцистики як роду літератури, чи не погоджуємося з таким підходом до вивчення цього феномену, ми не можемо заперечити його *словесного вираження* як визначального для означення публіцистики. Поезія, безумовно, також залежить від способу свого існування, який є аналогічно словесним. Щоправда, у поезії часто використовують малюнки для підсилення художнього ефекту (наприклад, Г. Аполлінер) і навіть є вірші, що складаються виключно із зображень. Але такі випадки є лише «цікавинкою», пошуком новизни, а найважливішими і незамінними для поезії виявляються *можливості слова*. Це ж саме можна сказати й про публіцистику, яка має слово своєю головною «зброєю», хоча й тут трапляються сюжети, де присутній візуальний ряд без жодних слів. *Спільне для поезії та публіцистики словесне вираження не є лише зовнішньою ознакою, а свідчить про глибинну схожість*. Як писав О. Потебня у праці «Думка й мова», слово не є зовнішнім додатком до готової вже в людській душі ідеї необхідності. Воно є засобом, що впливає із глибини людської природи, створювати цю ідею, оскільки тільки за допомогою слова відбувається розклад думки [14; 35]. Слово є не просто зовнішнім засобом утворення *поняття* чи висловлення думки, а внутрішнім, навіяним самою природою людини. Словесне вираження має вирішальне значення у сферах, де воно присутнє, а отже, і для поезії, і для публіцистики мовна форма існування є головною, основою для решти їхніх властивостей.

Окрім *зовнішньої форми слова*, яка визначає поняття і оформлює думку, важливу роль відіграє також *внутрішня форма слова*, яка включає в себе емоційність, глибину, підтекст і рухомий зміст. Саме внутрішня форма надає слову вирішальної ваги, адже сприяє розвитку уяви, створює емоційний вплив, за допомогою чого слово стає «невмирущим», отримує колосальну життєву силу, спонукає людей переказувати сказане і розширювати його зміст. Внутрішня форма слова є фундаментальною для визначення поезії і, можливо, ще важливішою для публіцистики. Знову звернемося до О. Потебні: «*Внутрішня форма слова, яке проголошене мовцем, дає напрям думці слухача, але вона тільки збуджує цього останнього, дає тільки спосіб розвитку в ньому значень, не визначаючи меж його розуміння слова*» [14; 40]. Ось ключова для публіцистики властивість слова, адже головне значення слова полягає не в тому, що воно має значення взагалі, а в тому, що *зміст слова здатний зростати*, і тільки завдяки цій своїй здатності, на думку О. Потебні, слово може бути засобом зрозуміти іншого [14; 40]. В поезії та публіцистиці після словесного оформлення думки зміст висловленої ідеї, властивості образу розвиваються не в самому тексті, а в тих, хто розуміє і пам'ятає цей текст.

Наступною із точок дотику публіцистики та поезії розглянемо *спільну мету впливати* на людину і на світ, спричинювати світоглядні зміни у думках та вчинках. Багато науковців і серед них професор В. Здоровега, даючи визначення поняттю *публіцистика*, наголошував на меті публіцистики впливати на громадську думку, суспільну свідомість, а відтак на соціальну практику. «*При*

цьому публіцист вдається до своєрідного поєднання логічно-абстрактного і конкретно-образного, впливаючи на розум і почуття людини, стимулюючи її певні вчинки, соціальну активність» [9; 30]. Поезії також притаманне бажання впливу, хоча воно, звісно, дещо інше. Поезія, на відміну від публіцистики, ставить перед собою мету впливати на космос, змінювати буття та його основні категорії. Мартін Гайдеггер, зокрема, так говорить про місію поетів: «Поети – то смертні, які поважно співаючи славу богові вина, відчуваючи слід богів, які відлинули, продовжують йти тим слідом і так прокладають шлях подібним собі смертним до зрушень» [4; 230]. Окрім того, поезія часто має також інтенцію змінити конкретні історичні обставини, «збудити» людину для якихось дій, спонукати індивідуума до таких глибоких роздумів, які будуть здатні змінити його світоглядну позицію. Поезія, як і публіцистика, народжуються від очевидних розбіжностей ідеалу людини і її практичної діяльності і з інтенцією цей ідеал наблизити. М. Грушевський як публіцист намагався за допомогою текстів втілити у життя свій суспільний ідеал. Як літературознавець, М. Грушевський наголошував на потребі уваги до творів, що «характеризують словесну творчість свого часу, естетичні вимоги і провідні ідеї громадянства» [5; 49]. Розвиваючи цю думку, Грушевський стверджує, що навіть серед лірики є такі сильні та впливові твори, які здатні не тільки виразно відобразити суспільні ідеї, але й формувати настрої та думки громади [5; 50]. Не намагатимемося ототожнити мету поезії та публіцистики чи звести їхні інтенції до однієї; але можемо лише констатувати, що однією з точок дотику публіцистики та поезії є мотивація.

У намаганні наблизити бажаний ідеал література часто вдається до профетизму. Пророкування і проповідництво, хоч, можливо, не тією ж мірою, але однаково властиве як публіцистиці, так і поезії. Профетизм у поезії та публіцистиці означає, що слова доходять до читача в абсолютному сенсі, читач сприймає їх дослівно. Інакше кажучи: знак є самим змістом. Не символом, який передбачає багатозначність та довільність інтерпретації. Дослідниця виникнення та розвитку публіцистики В. В. Уцьонова у своїй монографії «Біля джерел публіцистики» наголошує на провідній ролі ораторської майстерності, пророчого настрою риторів, проповідництва і різноманітних усних повчань [21; 186–211]. Щодо поезії, то вона, на думку багатьох науковців, носила пророчий характер від самого початку виникнення. Так Т. Васильєва, що досліджує виникнення поезії у Стародавній Греції, вказує на профетичність поезії як на головну із властивостей. Пошук форми для пророчого натхнення привів людину до створення поезії: «Поетичне натхнення, на тодішню думку, було споріднене з пророчим» [18; 7]. Можемо погодитися з тим, що поетичне натхнення й досі трактується як споріднене з пророчим. Відомий афоризм «Поет — пророк свого народу» не втрачає актуальності й зараз. Поезія кожної нації має свої профетичні постаті, які є ключовими в історії розвитку народу. Пророками називають, наприклад, таких поетів: У. Єйтс, У. Вітмен, Данте Аліг'єрі, У. Блейк, Ц. Норвід, Ф. Гельдерлін, Т. Шевченко, Т. Осьмачка, В. Стус та ін.; серед публіцистів профетичними вважають твори Дж. Маціні, Дж. Мільтона, Т. Карлейля, І. Франка, Д. Донцова, С. Бандери та ін. Існує, щоправда, інший погляд на профетизм, який підсумував Анджей Кійовський: «Профетизм — ознака не літератури, а суспільства. Профетична не література, а ставлення читача до тексту. Ця сама література може бути профетичною або ні» [10; 104]. Навіть якщо погодитися з таким поглядом на профетизм, то з усього вищевказаного можна

виснувати, що у профетичному суспільстві *пророчими бувають твори як публіцистичні, так і поетичні*.

Що з поміж іншого надає текстові профетизму, це можливість широкої *інтерпретації публіцистичного та поетичного слова*. Відповідно до конкретних соціально-історичних обставин, поетичні та публіцистичні твори інтерпретуються по-різному. Написаний чи промовлений текст невпинно шукає нових способів донести думку до реципієнта, переконати його, — і це відбувається без будь-якої участі автора. Здається, що сама історія перечитує і перетлумачує твори, і, окрім того, кожен реципієнт має свою неповторну інтерпретацію отриманого тексту. Ось що про це казав О. Потебня: *«Слухач може значно краще мовця зрозуміти, що приховано за словом, і читач може краще самого поета досягнути ідею його твору. Суть, сила такого твору не в тому, що розумів під ним автор, а в тому, як він діє на читача, отже, в невичерпному можливому змісті»* [14; 41]. Підкреслимо, що вчений говорить тут як про поетичну, так і про публіцистичну мову. Отже, можемо назвати ще одну точку дотику поезії та публіцистики: *необмежена інтерпретація змісту*.

Зараз звернемо наш погляд на те, з чого, можливо, варто було починати, — на *мотивацію*. Для аналізу цієї точки дотику публіцистики та поезії звернемося до початку їхнього зародження. У Древній Греції, де зародилася поезія, мудреці та філософи відшукували істину, прагнули збагнути справжню природу речей та пізнати першопричину світу. Поезія у Древній Греції була *способом вираження і пояснення знайденої істини*. Ось що пише про це вже згадувана дослідниця древньогрецької поезії та філософії Т. Васильєва: *«Для людини, яка бажала висловити істину, звернення до поезії було в ті часи якнайприроднішим. Істина перебувала під покровительством Муз, як і поезія»* [18; 7]. Але за допомогою поезії істина не лише висловлювалася, але й також відшукувалася. Так вважає, наприклад, Елеонора Соловей, стверджуючи, що древньогрецькі поети були разом філософами: *«У давніх філософів-поетів є одна спільна пристрасть, спільна спрямованість зусиль: прагнення знайти якийсь «корінь», «першоелемент» або кілька вихідних першоелементів усього видимого розмаїття світу, єдину «природу» всіх речей»* [16; 41]. Ганс-Георг Гадамер у статті з промовистою назвою *«Про вклад поезії у пошук істини»* присвоює поезії властивості дзеркала, яке відображає людям їхнє істинне перебування у просторі й часі: *«...поетичне слово своєю наявністю засвідчує нам наше існування»* [3; 280]. Поезія — це один із ключових вимірів істини, спосіб її відшукування та висловлювання.

Мотивація публіцистики також лежить у пошуках і в утвердженні істини, яка здебільшого бачиться публіцистам у категоріях *«правда»* і *«справедливість»*. Діалогічним способом журналісти намагаються віднаходити істинне і відновлювати справедливість. Іван-Павло II обрав власне істину основним виміром людяності: *«Людина — це перш за все той, хто шукає істину, прагне жити в правді, поглиблюючи своє знання про неї шляхом діалогу, який включає минулі і майбутні покоління»* [7; 69]. Для зародження публіцистики та визначення її мотивації важливим було те, що древні оратори, з яких В. В. Уцьонова та багато інших дослідників розпочинають вивчення розвитку публіцистики, дбали про правду та справедливість. Платон у діалозі «Горгій» підкреслював, що бути справедливим і віддаватися в руки справедливості — це найбільше добро. Журналістам як носіям слова Платон заповідав: *«Красномовством тре-*

ба користуватися лише задля справедливості, втім, як і кожним іншим заняттям» [13; 233]. Для діяльності сучасних журналістів ключовим є поняття «шляхетної мотивації» (Лось Й. Д.), в основі якої лежать правда та справедливість.

Спрямованість публіцистики та поезії на істину та справедливість призводять до їхньої *проблемності*, яку також називають *ідейністю*. Із наведеного на початку визначення публіцистики згадаймо: «*рід літератури, що висвітлює актуальні проблеми сучасності... Відбиття актуальних проблем сучасності у творах інших родів літератури*» [15; 383]. Бачимо, що поняття *актуальної проблеми* лежить в основі визначення публіцистики. Справді, твір лише тоді стає журналістським, коли у ньому автор у той чи інший спосіб показує гостру проблему сучасності, а ще краще — вказує на можливі шляхи її вирішення. Присутність цієї актуальної проблеми характерна для усіх журналістських жанрів: як для малої замітки, так і для великої публіцистичної статті; а характер цієї проблеми визначає ідею твору. Про поезію багато хто думає як про «чистий вилив почуттів», у якому немає місця для жодної проблематики. Але насправді, все зовсім не так. Проблемність та ідейність поезії біля самих її витоків доводила О. Фрейденберг. Говорячи власне про лірику у Древній Греції (про Архілоха, Анакреонта, Сапфо, Алкмана), дослідниця застерігає від «страхитливих модернізацій» давньої поезії; доводить, що там, у VII — VI ст. до н. е. «*почуттів у нашому розумінні ще немає*», що «*почуття — також історична категорія, цілком залежна від свідомості суспільної людини*» [22; 113]. О. Фрейденберг підкреслює також суто гносеологічний аспект зародження лірики: і її «*величезну проблемність*», і те, що лірика знаменує «*коლოსальну зміну суспільної свідомості, один із найзначніших етапів пізнавального процесу*» [22; 105]. Не вдаючись занадто до історії поезії, можемо підсумувати, що будучи проблемною від самого свого народження, поезія й надалі зберігає цю властивість. І окрім спільної ознаки публіцистики та поезії, яку називаємо *проблемністю*, для цих двох феноменів спільними є багато конкретних проблем, які вони вирішують. Так публіцистика, як і поезія, розглядає проблеми існування людини, відносин людини зі світом і природою, моралі, совісті, стосунки людини з суспільством, історичні та філософські питання і багато інших.

Разом із проблемністю для поезії та публіцистики характерною є емоційність. Для поезії емоції дуже часто відіграють визначальну роль, адже багато віршів стали класикою і не сходять з вуст саме завдяки своєму емоційному впливові. Звісно, є поезія раціональна, позбавлена емоцій, але вона складає меншість і не змінює уявлень про «*поетичне*» як про «*емоційне*» і «*красиве*». Щодо публіцистики, то можна було б сказати, що вона спирається на логіку фактів та аргументів, а емоційний вплив — зовсім не в її сфері. Але згадаймо про «*внутрішню форму слова*», яка є дуже важливою для публіцистики і яка автоматично передбачає її емоційність. Та й жоден із публіцистів не зміг би запевнити, що не вдається до емоційних засобів впливу, адже саме емоційність, яка ґрунтується на фактах, найбільше вражає читачів. У короткому тлумачному словнику термінів і понять засобів масової інформації Г. І. Вартанова читаємо, що публіцистика оперує «*засобами логічного мислення та емоційного впливу*» [1; 42]. Публіцистика, як і поезія, вдаються до емоційних засобів впливу. Кожен автор використовує ці засоби по-різному та різною мірою, але, загалом, можемо вважати емоційний вплив ще однією точкою дотику поезії та публіцистики.

Внаслідок здатності емоційно та ідеологічно впливати на людей, що однаково притаманна поезії та публіцистиці, вони стають *головними засобами пропаганди* і часто є *політично чи ідеологічно заангажовані*. Існує думка, що у будь-якій комунікаційній дії присутня ідеологія, яка часто є невиловимою основою і метою спілкування. Так зокрема вважає відомий медієвіст та письменник Умберто Еко. Ось як він пояснює необхідність визнання ідеологічної лінії у схемі, де є відправник, комунікат (повідомлення) і отримувач: *«Якщо ми візьмемо до уваги вихідну модель комунікації, то трохи вище від лінії, яка йде від відправника до комунікату, що наповнений значеннями (...), будемо змушені гіпотетично погодитися з існуванням певної одиниці, що знаходиться поза семіологічним світом. Цю одиницю назвемо ідеологією»* [8; 539]. Ідеологію при цьому не варто розуміти лише як щось нав'язуване і штучне. На думку Умберто Еко, термін «ідеологія» допускає різноманітні декодування: *«Існує ідеологія, яка є фальшивою свідомістю і маскує справжні зв'язки між речами. Існує так само ідеологія, яка є певною позицією (філософською, політичною, естетичною, тощо) щодо дійсності»* [8; 539]. У публіцистиці та в поезії можемо бачити присутність як ідеології з першим декодуванням, так і з другим (таку ідеологію можемо також називати авторською позицією). Історію пропаганди, ангажованої журналістики та їхній вплив на хід історії ґрунтовно дослідив польський науковець Олівер Томсон у книзі «Історія пропаганди». Томсон довів ключове значення ідеологічної пропаганди в історії людства від найдавніших часів (Древній Єгипет, Месопотамія, Давній Китай, Індія) і аж до сьогодення (Євросоюз, США, слов'янський світ, нинішні Іран, Ірак, Африка) [23]. Ангажована література ще не отримала такого системного наукового підходу, але існують окремі праці про поетів, які писали ангажовану та пропагандистську лірику. Наприклад, в історії української літератури ХХ ст. маємо приклад вирішального значення поезії для ідеологічної пропаганди так само, як і нищівного впливу ідеологічного тиску для поезії. Це значення стало причиною зламаних доль як поетів «Розстріляного відродження», українських шістдесятників, так і тих, які писали про режим лояльно.

Щодо ідеології у значенні авторської позиції, то вона, безумовно, наявна як у поезії, так і в публіцистиці. Короткий словник журналістики Б. Н. Лозовського у одному із визначень публіцистики характерною її ознакою називає *«тенденційність та пристрастність автора»* [23]. Погодьмося, що тенденційність та пристрастність присутні лише там, де автор займає чітку позицію, має сформовану думку щодо події чи явища, про яке пише. Саме *авторський суб'єктивізм* є однією з характеристик, які вирізняють публіцистику. Цей суб'єктивізм ґрунтується на *моральних принципах* автора, які, власне, й складають основу ідеології, яка займає своє важливе місце у схемі комунікації. Ще Джузеппе Маціні писав, що для істини головними є принципи, адже істина фактів (історична правда) співіснує з не менш важливою істиною принципів (моральною правдою). *Для того, щоб уявити цілісний гармонійний Всесвіт, потрібно сполучити факти з принципами; бо істина міститься саме у принципах, а факти — є лише символами цих принципів* [6]. Для поета, як і для публіциста, вкрай важливою є його автономність, приватний погляд на речі та їх авторське тлумачення. Поет — це не людина, яка йде наосліп і приходиться невідомо куди, а все ж таки людина, яка має що сказати і прагне висловити свою конкретну точку зору, нехай навіть у метафоричній чи завуальованій формі. Поезія завжди

виражає автора, його естетичні переконання і світоглядні цінності. Вітольд Гомбрович, критикуючи поетів, які пишуть «ні про що» і «навіть один одного не люблять», писав: «Якщо ж прагнемо, щоб культура не втратила всіх зв'язків з людською одиницею, мусимо час від часу уривати нашу творчу працю й перевіряти, чи виражає нас те, що ми створюємо» [6; 86]. Чітка авторська позиція здебільшого вирізняє якісну публіцистику, зрештою, як і поезію. Стосується ця позиція конкретного життєвого випадку та його оцінки, загальних переконань та принципів автора чи його естетичної концепції та філософських поглядів — незалежно від цього вона завжди становить основу публіцистичного та поетичного твору, на авторську позицію нанизуються факти, аргументи, образи, метафори і т. д.

Окрім того, що поезія та публіцистика виражають людину, вони ще й спрямовані на людину, на її цінності та переконання. Публіцистику пишуть виключно для людей: автор прагне пояснити свою позицію та переконати інших. Публіцист завжди бачить перед собою читача, іноді конкретного, іноді ні, але тим не менше, реального та необхідного. Поезія, яка часто є «діалогом із космосом», також при цьому спрямована на людину, адже всі вищенаведені характерні ознаки поезії людини так чи інакше стосуються. Обґрунтовуючи необхідність звернення поета до людини, В. Гомбрович зазначив таке: «З моменту, коли поети втратили з поля зору конкретну людину, (...) ніщо вже не змогло затримати їх на похилій площині, яка веде у прірву абсурду» [6; 90]. Навіть коли поет пише виключно «для себе», це письмо також спрямоване на людину, оскільки сам поет — людина. Поезія та публіцистика не можуть бути «звеличуваними» та «важливими» історично, традиційно. Вони повинні щодня себе утверджувати, звертаючись до людини, надаючи їй нову поживу для роздумувань про світ, про суспільство і про себе. Немає жодних доказів того, що публіцистика та поезія існують в інших світах, окрім людського, тож не дивно, що саме спрямованість на людину є спільною для публіцистики та поезії.

Що ще пов'язує публіцистику та поезію на рівні автора — це, безумовно, *творчість*. Видатні публіцистичні праці, як і велику поезію, пишуть люди, яких називають «справжніми творцями». Це словосполучення містить за собою багато чинників, кожен з яких складний та неоднозначний, а їхня сукупність обумовлює ті сфери діяльності, які ми називаємо творчими. Так творчість неможлива без *свободи*, тому для публіцистики та поезії фундаментально важливими є свобода слова, думки, самовираження, тощо. Але свобода не утворює одноосібно фундаменту творчості. У тому ж фундаменті лежать *відповідальність* (згадаймо передмову до «Кромвеля» В. Гюго), *обов'язок*, *честь*, *гідність*, *сумління*, а також багато інших людських вартостей. Ортега-і-Гасет застерігав: «Творче життя вимагає режиму високої духовної гігієни, високої чесності та постійних стимулів, які зберігають свідомість людської гідності» [11; 106]. Поети та публіцисти мають подвійну відповідальність: по-перше, вони відповідають за одержаний дар перед Богом, а по-друге, перед людьми. Творчі переживання та досягнення у публіцистиці та в поезії є схожими між собою. Публіцист, як і поет, побоюється помилитися, заподіяти словом шкоду, шукає істинне пояснення та підбирає спосіб його донести. Творців об'єднують проблеми, які стосуються природи творчості, обов'язку, відповідальності, пошуку теми та способів її розкрити, а також їх об'єднує сатисфакція, яку отримує творець, коли йому вдається створити твір максимально сильний і близький до

істини і цим самим записати своє ім'я в історію. Таким чином творчість з усіма її чинниками та складовими лежить в основі взаємодії публіцистики та поезії.

Ключовою підставою тісного взаємозв'язку публіцистики та поезії є їхня належність до сфери *комунікації*. Комунікацію у найширшому значенні цього терміну дослідив американський вчений Джон Дарем Пітерс, який у книзі «Слова на вітрі: історія ідеї комунікації» шукав джерела сучасних ідей комунікації і досліджував з цією метою усі системи людського спілкування. До сфери комунікації Пітерс зараховує також і поезію, трактуючи *комунікацію* за Чарльзом Гортоном Кулі як «механізм, за допомогою якого існують і розвиваються взаємини між людьми — всі символи свідомості разом із засобами їх передачі у просторі й збереження в часі» [12; 18]. Спілкування, яке утворює і зберігає взаємозв'язки між людьми, передбачає взаєморозуміння, відштовхування від проблеми пошуку істини як від центру будь-якої дискусії чи повідомлення. Сьогодні поезія та публіцистика спільно вирішують проблеми, які є важливими для сфери комунікації: подолання самотності та нерозуміння, вироблення толерантного ставлення один до одного, ведення широкого між культурного діалогу, пошуку центру і мети спілкування та ін. В наш час перед публіцистикою, як і перед поезією, стоять проблеми комерціалізації, втрати мотивації, люмпенізації аудиторії, збіднілості духовної сфери, «порожнечі» інформаційного суспільства, імітації діалогу, транспарентності ключових понять, девальвації загальнолюдських, релігійних, національних та інших цінностей, тощо.

Публіцистика і поезія — це форми вияву людського духу, ділянки духовної культури, які мають ключове значення для людства та його розвитку. Публіцистика має свої засоби, поезія — свої, публіцист — це людина одного типу мислення та світосприйняття, а поет — іншого, вираження поетичне та публіцистичне по-різному доносить зміст висловленого і має різний вплив на людей. Та попри значні відмінності, за якими розрізняємо публіцистику та поезію, тісна взаємодія цих двох сфер ґрунтується на багатьох їхніх подібностях та на теоретичних точках дотику, серед яких можемо назвати словесну форму вираження, мотивацію, здатність впливати, спрямованість на пошук та висловлення істини, встановлення справедливості, можливість широкої інтерпретації, приналежність до сфери комунікації, проблемність як ознаку і спільну проблематику як явище, емоційність, звернення до людини, автономність автора, творчість, спільні сучасні проблеми, тощо. Базований на цих та багатьох інших точках дотику взаємозв'язок публіцистики та поезії має за собою багате минуле, а перед собою — широку перспективу довготривалого розвитку.

1. *Вартанов Г. І.* Засоби масової інформації. Короткий словник термінів і понять / За ред. проф. А. А. Чічановського. — К.: Грамота, 2005. — 64 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. — 1440 с.
3. *Гадамер Ганс-Георг.* Про вклад поезії у пошук істини / Пер. Т. Возняка // Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. — Львів.: Літопис, 2001. — С. 272–280.

4. *Гайдеггер Мартін*. Навіщо поети / Пер. Ю. Прохаська // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. — Львів: Літопис, 2001. — С. 230–249.
5. *Грушевський М.* Історія української літератури: В. 6 Т. 9 кн. — Т. 1 / Упор. В. В. Яременко. — К.: Либідь, 1993. — 392 с.
6. *Гомбрович Вітольд*. Проти поетів / Пер. Р. Харчук // 12 польських есеїв. — К.: Критика, 2001. — С. 82–95.
7. Енцикліка Святішого Отця Івана Павла II до все чесних братів єпископів, до духовенства і чернечих чинів, до вірних вселенської церкви і всіх людей доброї волі в соту роковину енцикліки *Regum novarum*. — Львів, 1992.
8. *Еко Умберто*. Реторика та ідеологія (Фрагменти із книги «Відсутня структура») / Пер. У. Головацької // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. — Львів: Літопис, 2001. — С. 539–548.
9. *Здоровега В. Й.* Теорія і методика журналістської творчості: Навч. посібник. — Львів: ПАІС, 2000. — 180 с.
10. *Кійовський Анджей*. Межі літератури / Пер. О. Галети // 12 польських есеїв. — К.: Критика, 2001. — С. 96–113.
11. *Ортега-і-Гасет Хосе*. Бунт мас // Вибрані твори. — К.: Основи, 1994. — 420 с.
12. *Пітерс Джон Дарем*. Слова на вітрі: історія ідеї комунікації / Пер. з англ. А. Іщенка. — К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. — 302 с.
13. *Платон*. Діалоги. / Пер. з давньогр. Й. Кобіва. — К.: Основи, 1999. — 395 с.
14. *Потебня О.* Думка й мова / Пер. М. Зубрицької // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. — Львів: Літопис, 2001. — С. 34–52.
15. Словник української мови: в 11 т. / Ред. кол. І. К. Білодід, А. А. Бурячок, В. О. Винник та ін. — К.: Наук. Думка, 1977. — Т. 8.
16. *Соловей Е.* Українська філософська лірика: Навч. посібник із спецкурсу. — К.: Юніверс. — 1999. — 368 с.
17. *Титаренко М.* Феномен публіцистики: проблема дефініцій // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. — 2007. — Випуск 30. — С.41–50.
18. *Васильєва Т.* Філософія и поезия перед загадкой природы // Тит Лукреций Кар. О природе вещей («Библиотека античной литературы»). — М.: Худож. лит., 1983.
19. Див.: *Джюзетте Маццини*. Эстетика и критика. Избранные статьи. — Москва, 1976.
20. *Лозовский Б. Н.* Журналистика: краткий словарь. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2004. — 116 с.
21. *Ученова В. В.* У истоков публицистики. — М.: Изд-во Москов. ун-та, 1989. — 214 с.
22. *Фрейденберг О.* Происхождение греческой лирики // Вопросы литературы. — М., 1973. — Ч. 11.
23. Див.: *Thomson Oliver*. Historia Propagandy. — Waszawa: Ksianska i Wiedza, 2001. — 496 s.

**PUBLICISM AND POETRY:
EXPLORING THE REASONS OF COOPERATING**

Halyna Hevkiv

Ivan Franko National University of Lviv,
Chuprynky Street 49, 79044, Lviv, Ukraine
Tel. office: (032) 239-47-75

E-mail: journft@franko.lviv.ua

The author of the article explores the reasons of the cooperation between publicism and poetry. The circumstances of developing, the motivation, the problems and the characteristics of publicism and poetry have been explored. Such characteristics of publicism and poetry as word expression, seeking for truth and justice, problematic, emotions, prophetic, creating, addressing to a human, belonging to communication area and others have been compared.

Key words: publicism, poetry, cooperation, reason, touching point, author, characteristic, literature.

**ПУБЛІЦИСТИКА И ПОЭЗИЯ:
ИЗУЧЕНИЕ ОСНОВАНИЙ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ**

Галина Гевкив

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина
Тел. оф.: (032) 239-47-75

E-mail: journft@franko.lviv.ua

Проанализированы предпосылки взаимодействия публицистики и поэзии. Изучено мотивацию, предпосылки к возникновению, проблемы, средства выражения публицистики и поэзии и их характеристики. Проведено сравнение таких признаков публицистики и поэзии, как словесная форма выражения, направленность на поиск истины и установление справедливости, проблемности, эмоциональности, профетичности, творчества, обращения к человеку, принадлежности к сфере коммуникации и др.

Ключевые слова: публицистика, поэзия, взаимодействие, предпосылка, точка соприкосновения, автор, свойство, литература.

Стаття надійшла до редколегії 24.10.2007

Прийнята до друку 14.04.2009